

*Управлінням (департаментом)
освіти і науки обласних,
Київської міської державної
адміністрації, інститутам
післядипломної педагогічної освіти,
загальноосвітнім навчальним закладам*

**Про організацію навчально-виховного процесу
у загальноосвітніх навчальних закладах і вивчення базових
дисциплін в основній школі**

01/07/2014

№ 1/9-343

Міністерство освіти і науки надсилає для практичного використання методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2014/2015 році у загальноосвітніх навчальних закладах, що додаються.

Просимо довести зазначену інформацію до відома керівників загальноосвітніх навчальних закладів та вчителів.

Додатки.

Заступник міністра

П. Б. Поляиський

*Додаток 1 до листа
Міністерства освіти і науки України
від 01.07.2014 № 1/9-343*

Педагогічні особливості навчання учнів у шостих класах

З-поміж новацій 2014/2015 навчального року такі: учні 6 класів, які вивчали дві іноземні мови у 5 класі – продовжують вивчення за бажанням. Триватиме, розпочате у 5 класі, вивчення інформатики; передбачено посилення використання здоров'язбережувальних технологій; підвищена увага приділятиметься природничій та екологічній освіті, оскільки розпочнеться вивчення двох природничих дисциплін географії та біології – важливою пропедевтичною базою для цього стало вивчення природознавства у 5 класі.

У віковій психології діти 6 класу потрапляють у період молодшого підліткового віку (з 11 років). Тобто вік учнів 6 класу можна назвати перехідним від молодшого шкільного до молодшого підліткового або початком переходу від дитинства до юності.

Ранній підлітковий вік – найскладніший період у розвитку дитини. У цей час спостерігаються різкі якісні зміни, які стосуються усіх сфер функціонування особистості: відбувається бурхливий фізичний і розумовий розвиток, етичне і соціальне дорослішання, дитина має підвищену збудливість, імпульсивність, на які накладається статевий потяг, часто неусвідомлений.

Важливою особливістю психіки дітей раннього підліткового віку є розвиток довільності всіх психічних процесів. Учні-підлітки уже можуть самостійно концентрувати увагу, розвивати пам'ять і мислення, регулювати власні емоційно-вольові процеси тощо.

Здатність сприйняття своєрідна: діти сприймають оточуючі їх предмети і явища неточно, тобто виділяють випадкові ознаки і особливості, що з якихось причин привернули їхню увагу. Протягом навчання у 6 класі відбуваються кількісні та якісні зміни процесу сприйняття. Кількісні зміни полягають у збільшенні швидкості процесу сприйняття та кількості сприйнятих об'єктів, розширенні обсягу їх запам'ятовування тощо. Поступово в учнів формується здатність спостерігати явища навколишньої дійсності, тобто, відповідно до певної мети, помічати їх, виявляти істотні деталі, з'ясовувати взаємозв'язки між ними.

Ці особливості учнівської психіки треба враховувати у процесі навчання. Вже з перших уроків у 6 класі учням бажано пропонувати завдання на спостережливість, виявлення істотних ознак предметів, встановлення зв'язків між декількома об'єктами тощо.

Пам'ять учнів у цей час має переважно наочно-образний характер. Учні краще запам'ятовують зовнішні ознаки предметів, ніж їх логічну змістову сутність. У пам'яті учнів цього віку зв'язки між окремими частинами явища, що вивчається, є нестійкими. Учні погано уявляють собі загальну структуру явища, його цілісність і взаємозв'язок компонентів. Запам'ятовування, зазвичай, носить механічний характер, заснований на враженнях та багаторазовому повторенні. Тому процес відтворення виучуваного вирізняється неточністю, великою кількістю помилок, заучуваного недовго утримується в пам'яті. Віковий період 11 – 12 років характеризується переходом від механічної пам'яті до смислової, яка формується під впливом навчання і має вирішальне значення у здобутті знань. Учні вже починають робити перші спроби, щоб запам'ятати доступний для них матеріал не дослівно, а осмислено.

Необхідно систематично, впродовж тривалого часу, повторювати з ними пройдений навчальний матеріал. Необхідно пам'ятати і про дослівне запам'ятовування й відтворення, яке є важливим засобом по-

повнення словникового запасу і формування культури мовлення, розвитку довільної пам'яті та самоконтролю, вміння помічати помилки у відтвореному та їх виправляти. З цією метою учням потрібно пропонувати багато завдань і вправ, призначених для усного виконання.

В учнів 6 класів переважає мимовільна (короткотривала) увага, дитина легко відволікається на який-небудь подразник, активно реагує на все нове, яскраве і незвичайне. Зосередження уваги на одному і тому ж об'єкті важко дається учням у цьому віці і призводить до швидкої стомлюваності. Це звісно заважає процесу навчання. Всі ці чинники потрібно враховувати під час організації навчального процесу.

Усвідомлення учнями значущості навчального матеріалу та важливості його засвоєння – умова стійкості довільної уваги. Наприкінці навчання у 6 класі обсяг і стійкість уваги дещо зростають. Учням можна пропонувати більші за обсягом тексти для самостійного читання, складніші – (з більшою кількістю дій) задачі для розв'язування. З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів бажано пропонувати їм самостійно складати завдання і ставити однокласникам запитання, які стосуються вивченого теоретичного матеріалу. Така практика розвиває пам'ять і увагу в учнів та потребує вивчення теоретичного матеріалу.

Щоб сформувати прийоми довільної уваги, доцільно поряд із звичайною діяльністю пропонувати учням завдання з її перевірки, а також завдання на складання плану діяльності та її контролю. Стійкість уваги посилюється, коли зміст діяльності викликає зацікавленість, коли в об'єктів, що вивчаються, постійно виявляються нові особливості.

Від стилю мислення багато в чому залежить успішність дитини у навчанні та подальшому житті. Тому навчальний процес має підтримувати довготривале мислення. З цією метою на уроках треба заохочувати учнів до роботи з підручником, систематично працювати над розвитком усної і писемної мови школярів (коментування дій, усні вправи, складання учнями задач і запитань), пропонувати учням розв'язувати багато задач з логічним навантаженням, творчі завдання, пов'язані з опрацюванням різних видів інформації та відповідним поданням їх виконання. У презентаціях бажано використовувати гіперпосилання.

Крім того, що відбуваються зміни в когнітивній сфері, у цьому віці змінюється й основна діяльність учнів. Якщо у початкових класах головною діяльністю учнів була навчальна, то поступово в учнів 6 класу на перше місце виходить міжособистісне спілкування з дорослими і ровесниками, суспільно корисна праця, що позитивно позначається на розвитку психіки та особистості загалом. Навчання залишається важливим для дітей цієї вікової категорії, але пізнавальний інтерес

до навчання перебуває на стадії зацікавленості: легко виникає і легко згасає. Здебільшого він спрямований на процес навчання, а не на його зміст.

Навчальні труднощі молодших підлітків багато в чому залежать від емоційної сторони навчання, інтересу, заохочення, похвали вчителя чи їх відсутності. Якщо вчитель не стимулює самостійність та ініціативу в учнів, а лише наставляє і контролює результати їх навчальної діяльності, то підлітки втрачають інтерес до навчання. Тому на уроках у 6 класах варто приділяти значну увагу ігровим моментам.

Розглянуті вище психологічні особливості учнів-шестикласників є загальними і найтипівішими для дітей даної вікової категорії. Учителю слід мати на увазі, що вікові закономірності завжди проявляються через варіації індивідуальних якостей, які залежать від особливостей організму конкретної людини та її психіки.

У шестикласників у виразніються індивідуальні особливості, пов'язані з розвитком самостійного мислення, інтелектуальної активності, творчого підходу до вирішення завдань. У цей період важливо, щоб учитель допоміг учню навчитися самостійно здобувати знання: користуватися додатковою літературою, довідниками, словниками, комп'ютером, Інтернетом.

У 2014/2015 навчальному році учні 6 класів загальноосвітніх навчальних закладів перейдуть на навчання за новими програмами для учнів 5 – 9 класів загальноосвітніх навчальних закладів, з якими можна ознайомитися на сайті Міністерства освіти і науки України за адресою: www.mon.gov.ua.

Для учнів 5 класів чинними є рекомендації надані у листі Міністерства від 24.05.2013 р. № 1/9-368 «Про організацію навчально-виховного процесу у 5 класах загальноосвітніх навчальних закладів і вивчення базових дисциплін в основній школі»

При виборі навчального плану для учнів 5 – 6 класів необхідно користуватися наказом Міністерства освіти і науки України від 29.05.2014 р. № 664 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 03.04.2012 р. № 409» та листом МОН від 11.06.2014 р. № 1/9-303 «Про навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів та структуру 2014/2015 навчального року».

Директор департаменту

Ю. Г. Кононенко